

Пяты з'езд беларусаў свету. Выніковы рэпартаж

Наша Ніва

За некалькі дзён да пачатку З'езду ў Мінск пачалі з'яжджацца беларусы з розных краін. Яны заходзілі на сядзібу "Бацькаўшчыны", цікавіліся тым, як ідзе падрыхтоўка да З'езду, расказвалі пра дзейнасць беларускіх суполак за мяжой.

Апошнім падрыхтоўчым момантам стала паседжанне Вялікай Рады МГА "ЗБС "Бацькаўшчыны", што адбылося напярэдадні З'езду, увечары 17 ліпеня. На паседжанні былі абмеркаваныя праекты выніковых дакументаў, прапанаваны кандыдатуры ганаровых сяброў "Бацькаўшчыны", кандыдатуры на пасаду кіраўніка і старшыні Рады Згуртавання, сяброў Вялікай Рады і Управы.

Першы дзень

18 ліпеня а 9-й раніцы перад будынкам Міжнароднага адукацыйнага цэнтру ІВВ пачалі збірацца дэлегаты і госці З'езду. На ўваходзе ўсіх вітаў знакаміты дудар Пузыня. Пасля рэгістрацыі дэлегатаў і гасцей а 10-й раніцы адбылося ўрачыстае адкрыццё Пятага з'езду беларусаў свету. Прагучаў гімн "Бацькаўшчыны". Затым з уступным словам выступіў кіраўнік МГА "ЗБС "Бацькаўшчыны" Аляксей Марачкін. Быў заслуханы аўдыёзварот ад старшыні Рады БНР Івонкі Сурвіллы. Таксама вітанні З'езду беларусаў свету даслалі Управа Беларуска-амерыканскага задзіночання, Федэральная на-

цыянальна-культурная аўтаномія "Беларусы Масквы", Федэральная Рада беларусаў Аўстраліі, старшыня былога Згуртавання беларусаў Бельгіі Янка Жучка, Віленскае беларускае таварыства палітычных вязняў і ссыльных, Рыгор Барадулін, старшыня Рады "Бацькаўшчыны" з 1993 да 1999 г. Ганна Сурмач, старшыня ініцыятывы "Еўрапейская кааліцыя" Мікола Статкевіч.

Пасля выбараў рабочых органаў і зацверджання парадку дня З'езду перад прысутнымі выступілі пасол Швецыі ў Рэспубліцы Беларусь Стэфан Эрыксан, міністр культуры Павел Латушка, упаўнаважаны па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Леанід Гуляка.

З дакладамі па асноўнай тэме З'езду – “Нацыянальная ідэнтычнасць беларусаў у сучасным свеце: праблемы захавання і развіцця” – выступілі кіраўнік МГА “ЗБС “Бацькашчына” Аляксей Марачкін, гісторыкі Наталля Гардзіенка (Беларусь) і Янка Запруднік (ЗША), дырэктар Беларускага інстытута стратэгічных даследаванняў Віталь Сіліцкі (Беларусь). З дакладам пра праблемы беларусаў Іркуцка і аб'яднання беларусаў у супольнасць у межах Расіі выступіў Алег Рудакоў – старшыня Іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Я. Чэрскага.

Пасля асноўных дакладаў выступалі дэлегаты З'езду. Асабліваю ўвагу прысутных прыцягнулі выступы пісьменніцы Вольгі Іпатавай і палітыка Юрыя Хадзкі. Вольга Іпатава звярнулася да міністра культуры Паўла Латушкі з просьбай “вярнуць” беларускіх пісьменнікаў у бібліятэкі і школы,

даць ім магчымасць выступаць. Юры Хадзкі агучыў сваю аспярогу наконт таго, што абраная тэма З'езду – “Нацыянальная ідэнтычнасць беларусаў у сучасным свеце: праблемы захавання і развіцця” – можа звесціся толькі да лінгвістычнага аспекту, аднак тут жа запэўніў, што ўжо ў пачатку працы З'езду стала зразумела, што гэта не так. Таксама спадар Хадзкі звярнуўся да міністра культуры з просьбай звярнуць асабліваю ўвагу на праблему рэстытуцыі і на праблему рэстаўрацыі гістарычна-культурных помнікаў. Ён заклікаў міністра зрабіць усё магчымае, каб захаваць хоць некалькі сапраўды ідэнтычных архітэктурных помнікаў.

Пасля перапынку быў заслуханы справаздачны даклад мандатнай камісіі. Згодна з дакладам, на З'ездзе

прысутнічалі 252 дэлегаты з 18 краін свету, якія прадстаўлялі больш за 50 суполак беларусаў замежжа. Палова дэлегатаў прадстаўляла краіны замежжа.

Са справаздачным дакладам аб дзейнасці МГА “ЗБС “Бацькашчына” выступіла старшыня Вялікай Рады Алена Макоўская. Яна агучыла праблемы, з якімі сутыкалася “Бацькашчына” на працягу апошніх чатырох гадоў, расказала пра культурніцкія акцыі, што ладзіла “Бацькашчына”, пра кнігі, выдадзеныя “Бацькашчынай”, і пра дзейнасць кампаніі “Будзьма беларусамі!”, ка-

ардынатарам якой з'яўляецца Згуртаванне. З кароткімі дакладамі

выступілі Юры Статкевіч (Малдова), Вячка Целеш (Латвія), Юрка Станкевіч (Чэхія), Анатоль Міхнавец (Польшча), Валянцін Стэх (Літва). Затым удзельнікі З'езду разышліся на працу па секцыях: “Сродкі нацыянальнай ідэнтыфікацыі беларусаў у Беларусі і свеце (мова, літаратура, мастацтва, друк і г.д.)”, “Магчымасці ўзаемадзеяння метраполіі і дыяспары ў захаванні нацыянальнай ідэнтычнасці і культурнай спадчыны беларусаў”, “Беларуская ідэнтычнасць у еўрапейскім кантэксце”.

Дзейнасць З'езду асвятлялі 19 перыядычных выданняў, 4 інфармацыйныя агенцтвы, 6 інтэрнэт-сайтаў. Таксама на З'ездзе працавалі журналісты “Радыё Свабода”, “Радыё Рацыя”, “Deutsche Welle”, радыёстанцыі “Беларусь”, Літоўскага нацыянальнага радыё, Нацыянальнай радыёкампаніі Украіны, І канала Беларускага радыё. Працу З'езду здымалі тэлеканалы СТВ, АНТ, Першы канал, Белсат.

Завяршыўся першы дзень Пятага з'езду святочным канцэртам.

Дэлегатаў і гасцей сваімі выступамі парадавалі этна-джазавы гурт “Акана-NHS”, трыё “Вытокі”, гурт сярэднявечнай музыкі “Стары Ольса”, гурт “Зігзаг” у асобе Ігара Загумёнава, гурт “Jab Club”, лідэр гурта “White Night Blues” Юры Несцяранка, бард Алесь Камоцкі, сёлетні ўдзельнік Еўрабачання Пётр Ялфімаў, Зміцер Байццошкевіч, гурт “Рэха”.

Другі дзень

Другі дзень З’езду пачаўся з сустрэчы дэлегатаў з міністрамі, прадстаўнікамі міністэрстваў і іншых дзяржаўных устаноў. На гэтай сустрэчы прысутнічалі міністр культуры Павел Латушка, упаўнаважаны па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Леанід Гуляка, намеснік міністра эканомікі Андрэй Тур, пасол па асаблівых даручэннях Уладзімір Шчасны, старшыня пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па міжнародных справах і сувязях з СНД Сяргей Маскевіч, кіраўнік Упраўлення друкаваных СМІ і замежных сувязяў Міністэрства інфармацыі Уладзімір Матусевіч, намеснік кіраўніка Упраўлення вышэйшай адукацыі, загадчык аддзелу выкладання грамадазнаўчых дысцыплінаў Міністэрства адукацыі Надзея Ганушчанка. Большасць пытанняў былі адрасаваны спадару Латушку. Авацыі прысутных выклікала прапанова Аляксея Марачкіна, адрасаваная Паўлу Латушку, пра наданне беларускай мове статусу адзінай дзяржаўнай мовы ў краіне, на якое спадар Латушка адказаў, што асабіста ён як грамадзянін Рэспублікі Беларусь падтрымлівае гэтую прапанову, аднак як міністр культуры вымушаны папярэдзіць пра небяспеку гвалтоўнага насаджэння беларускай мовы, адзначаючы, што гэтае пытанне нельга вырашыць загадам за адзін дзень. Увогуле трэба адзначыць, што спадар Латушка трымаўся вельмі годна. Адзінае пытанне, на якое ён не змог адказаць, датычыла занясення бел-чырвона-белага сцягу ў спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў. Спадар міністр адразу прызнаўся, што не гатовы адказаць на гэтае пытанне, і паабяцаў разгледзець яго пасля вывучэння. Адным з вострых пытанняў, якія былі ўзнятыя на сустрэчы, было пытанне пра аднаўленне Беларускага ліцэя імя Якуба Коласа. Адказваючы на яго, спадарыня Ганушчанка спаслалася на тое, што ліцэй не прайшоў атэстацыі, падчас

праверкі ў ліцэі былі выяўленыя недахопы матэрыяльна-тэхнічнага стану ды іншыя. Аднак, паводле яе словаў, у Беларусі ёсць шмат іншых ліцэяў, якія даюць вельмі высокі ўзровень падрыхтоўкі. Былі таксама ўзнятыя пытанні спрашчэння візавага рэжыму для беларусаў замежжа, пытанні забеспячэння падручнікамі беларускіх школаў за мяжой, стварэння тэлеканалаў, якія вялі б вяшчанне па-беларуску, вяртання ЕГУ ў Беларусь. Сустрэча працягвалася 2 гадзіны, але і гэтага было мала, шмат яшчэ пытанняў не паспелі агучыць, і спадар Латушка яшчэ доўга размаўляў з дэлегатамі ў фая адукацыйнага цэнтру.

Таксама ў другі дзень адбылася прэзентацыя кніг, сустрэча з творчай інтэлігенцыяй, падвядзенне вынікаў працы секцый, прыняцце выніковых дакументаў, выбары кіруючых органаў.

На З’ездзе былі прынятыя наступныя выніковыя дакументы:

1. Праграма “Беларусы ў свеце” (2009–2013);

2. Зварот да Нацыянальнага сходу і Ураду Рэспублікі Беларусь аб прыняцці Закону “Аб беларусах замежжа”;

3. Прапановы ў праект Закону Рэспублікі Беларусь “Аб беларусах замежжа”;

4. Зварот да Адміністрацыі Прэзідэнта, Ураду, Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі аб стварэнні дзяржаўных органаў і ўстановаў па справах беларускай дыяспары;

5. Зварот да Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, Ураду Рэспублікі Беларусь, Мінскага гарадскога выканаўчага камітэту аб захаванні і падтрымцы Беларускага Дома – культурна-асветнага цэнтру МГА “ЗБС “Бацькаўшчына”;

6. Рэзалюцыя “Ахова гісторыка-культурнай спадчыны і мануэнтальная прапаганда”;

7. Заява па затрыманні ўдзельнікаў мірнай акцыі ў Беларусі;

Працяг на стар. 8

ВІТАЛЬНАЕ СЛОВА СТАРШЫНІ РАДЫ БНР ІВОНКІ СУРВІЛЛЫ (АТАВА, КАНАДА)

Дарагія суродзічы, маю гонар і вялікую прыемнасць вітаць вас ад Рады БНР. Вітаю з удзячнасцю арганізатару за вялікую працу, якую яны былі змушаныя зрабіць, каб Зъезд адбыўся. Вітаю таксама ўсіх дэлегатаў на гэтым Зъездзе, некаторыя зь якіх прыехалі здалёк, гэта значыць не без даволі вялікіх цяжкасцяў.

Жадаю, каб Зъезд адбыўся паводле вашых спадзяванняў, каб прынёс ён адным радасць пабыць на Бацькаўшчыне, другім – прыемнасць спаткацца

з далёкімі суродзічамі, трэцім – задавальненне зрэалізаваць задуманыя пляны, зьяднаць усіх беларусаў вакол нашых супольных ідэалаў узаемаразуменьня і салідарнасці. Нашая любоў да Бацькаўшчыны, нашая еднасць, нашая супольная праца на карысць лепшае будучыні нашага народу перамогуць усе перашкоды на шляху да здзяйснення нашых мараў пра тую ветлую Беларусь, над якой мы просім Уладара сусвету паслаць праменне свае хвалы. Жыве Беларусь!

З ВЫСТУПАЎ ДЭЛЕГАТАЎ

Друкуецца ў скарачэнні, поўную версію чытайце на сайце zbsb.org

Янка Запруднік, доктар гістарычных навук (ЗША)

Панятак прысутнасці даволі складаны. Можна гаварыць пра індывідуальную прысутнасць і пра калектыўную, а таксама пра экзистэнцыйную (пасіўную) і пра арганізацыйную (актыўную). Экзистэнцыйна ў Амэрыцы прысутнічаюць сотні тысячаў беларусаў. Але нас больш цікавіць прысутнасць арганізацыйная, актыўная. [...]

Беларуская арганізацыйная дзейнасць у Злучаных Штатах адбываецца пад эгідай розных структураў: Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, Беларуска-амэрыканскага задзіночання, Беларускага кангрэсавага камітэту Амэрыкі, Фундацыі імя Пётры Крэчэўскага, Згуртавання беларускай моладзі Амэрыкі. На сьпіску акцыяў гэтых арганізацыяў трэба назваць наведваньне дэлегацыямі ўрадавых устаноў, удзел у пабудове ў Вашынгтоне Музею амэрыканскага народу, а таксама помніку ахвярам камунізму, пікеты ў абарону палітычных вязняў у Беларусі; пісаньне лістоў да палітыкаў і ўрадавых устаноў; даклады пра Беларусь на міжнародных канфэрэнцыях; выдаваньне газэты “Беларусь”, кварталніка “Belarusian Review”, паўгадавіка “Беларуская думка”, гадавіка-альманаха

“Беларусь”, культурна-асьветныя мерапрыемствы (выставы, фэстывалі й падобнае); адзначаньне гістарычных угодкаў (такіх як 25 Сакавіка, Слуцкае паўстаньне ды іншыя); праводжаньне кожныя два гады Сустрэчаў беларусаў Паўночнай Амэрыкі; ладжаньне фэстываляў, гуканьня вясы, Купалля; збор фондаў на выдавецкія праекты ў Амэрыцы і ў Беларусі.

Асобную катэгорыю структураў складаюць беларускія праваслаўныя цэрквы, якія выявіліся найбольш устойлівай асновай арганізацыйнага існаваньня. [...]

Агульны лік прыхаджанаў у гэтых цэрквах, аднак, прапарцыйна невялікі. [...] Рэч у тым, што некаторыя зь вернікаў належаць да іншых праваслаўных цэркваў (амэрыканскіх, расейскіх, украінскіх, грэцкіх) ці то зь перакананьня, ці таму, што беларускае царквы паблізу няма. Многія, аднак, сьведама выбралі расейскую царкву, бо яна ім бліжэйшая духам. [...] Тым ня менш, ёсць выпадкі дэрусыфікацыі, ці мо лепш сказаць беларусізацыі. [...]

Агулам беручы, аднак, у вялікай большыні новапрыбылых, нацыянальная сьведамасьць мінімальна. Вось адзін з прыкладаў. Мы ў штаце Нью-Джэрзі, дзе жывем у ваколіцах двух беларускіх цэнтраў (адзін у горадзе Саўт-Рывэр, другі ў Гайлэнд-Парку), даўно чуюм, што ў раёне сталіцы штату, гораду Трэнтан, які знаходзіцца на адлегласьці якіх-небудзь пяцідзесяці кілямэтраў, жыве, кажучы, некалькі сотняў гарадзенцаў (легалаў і нелегалаў). Але на беларускіх імпрэзах, якія адбываюцца пэрыядычна ў Саўт-Рывэры або Гайлэнд-Парку, з

трэнтанскіх беларусаў мы бачылі ня больш як некалькі асобаў. Разам з тым, нічога не было чуваць, каб тыя тры-чатыры сотні гарадзенцаў самі выявілі якую-небудзь грамадзка-арганізацыйную ініцыятыву (за выняткам валебольнай каманды летнім часам). [...]

У катэгорыі беларускай арганізацыйнай прысутнасці назавем таксама дабрадзейныя сямейныя фонды. Гэта стыпэндыяльныя, выдавецкія й дабрачынныя праграмы, фінансаваныя сям’ямі Вітаўта Кіпеля, Алы Орсы-Рамана, Ірэны Каляды-Сьмірновай, Анатоля й Натальлі Лук’янчыкаў ды, напэўна, некаторых іншых асобаў. [...]

Беларуская прысутнасць у Амэрыцы мае таксама віртуальнае вымярэнне. [...] Інтэрнэтаўская віртуальная бібліятэка падае 500 назваў інфармацыйных крыніц аб Беларусі. Сайт Дасьледніцкага цэнтру славянскіх і ўсходнеэўрапейскіх моваў мае так званую ўэбліяграфію, або сьцёваграфію (пералік кампутарных сайтаў). [...]

Як бачым, прысутнасць беларусаў у Амэрыцы пазначаная шматлікімі пазытыўнымі фактамі й фактарамі. Што да беларускай афіцыйнай прысутнасці, г. зн. прысутнасці беларускай улады ў Злучаных Штатах, дык яна далёкая ад аптымальнай. [...] Галоўная праблема ў тым, што беларускі ўрад дасюль не здабыўся нават на прыняцьце закону аб суайчыньніках за мяжой, ня кажучы ўжо пра актыўныя ўзаемасувязі з дыяспарай [...]. Вось чаму адным з прыярытэтаў нашага Згуртаваньня застаецца далейшае спрыянне й дамаганьне, каб такі закон быў прыняты [...] каб урэшце ўсе мы дзякуючы такому закону маглі сказаць з большай сілай, што жыве Беларусь!

Віталь Сіліцкі, дырэктар Беларускага інстытута стратэ- гічных даследаванняў (Літва)

Я ўпэўнены, што наш нацыянальны нігілізм, нашая абьякавасць, пра якую мы часцяком кажам, ёсць наступствам глыбокай сацыяльнай некампетэнтнасці. Там, дзе яна праходзіць, там, дзе беларусы гуртуюцца, няважна, пад якой ідэяй, там узнікае прастора, там узнікаюць магчымасці для прасоўвання нашых культурных і моўных прадуктаў, нашых поглядаў, каштоўнасцяў і г.д. Беларусь, на маю думку, узнікае там, дзе чалавек пазбаўляецца абьякавасці. Вельмі цешуся, што кола неабьякавых людзей у Беларусі павольна, але няўхільна пашыраецца. Ствараюцца нейкія новыя ініцыятывы, новыя ідэі, памкненні, якія даюць надзею на тое, што беларускі свет пашырыцца.

Наш інстытут, зарэгістраваны ў Літве, вельмі рады супрацоўнічаць са Згуртаваннем беларусаў свету “Бацькаўшчына” і з грамадскай кампаніяй “Будзьма беларусамі!”. Мы як аналітыкі спрабуем дапамагчы разабрацца са станам сённяшняга светапогляду і з тым, у якой прасторы можна прапанаваць чалавеку беларускамоўны культурніцкі прадукт, як яго канвертаваць у нашыя каштоўнасці. [...] Калі мы хочам казаць пра тое, якім чынам пашырыць прастору беларускасці ў Беларусі, трэба зразумець, што канвертуе людзей. Як з савецкага чалавека вырастае беларус, дзе адбываецца гэтая канвертацыя. [...]

Беларусы апынуліся ва ўнікальнай сітуацыі, калі нацыянальная самасвядомасць пераходзіць не толькі і, можа, не столькі ад бацькоў да дзяцей, таму што гэтыя магчымасці вельмі змінізаваныя сёння, яна таксама пераходзіць ад дзяцей да бацькоў. Шмат хто з беларусаў цікавіцца мовай, культурай пад уплывам сваіх дзяцей. Гэта адметны і даволі ўнікальны працэс, які мы спрабуем прааналізаваць і зрабіць з гэтага нейкія высновы.

Мы маем вельмі добрае поле дзеянняў для таго, каб прыкладаць свае высілкі для пашырэння нашай працы тут і цяпер, у той Беларусі, якая існуе цяпер, а не той, якая

будзе, калі надыйдуць добрыя палітычныя ці эканамічныя часы. Іх таксама варта чакаць, але гэта не значыць, што не трэба прыкладаць свае намаганні цяпер.

Таксама вельмі важнае пытанне – гэта пытанне беларускіх брэндаў. З чым атаясамліваць для сябе Беларусь. Нашыя першапачатковыя даследаванні паказваюць поўную мазаічнасць у гэтым плане. Сама па сабе самасвядомасць, усведамленне сябе беларусам і ўсведамленне сваёй прыналежнасці да беларускай дзяржавы не вядзе да фармавання нейкага комплекснага пантэону герояў, матэрыяльных і нематэрыяльных сімвалаў, якія складаюць аснову нацыянальнай ідэнтыфікацыі. Чалавек можа называць у ліку выбітных дзеячаў беларускай культуры Барыса Майсеева і Марка Шагала, і гэта ідзе як бы ў адным радку. Такая нашая сучасная сітуацыя. Тут трэба думаць, якія сімвалы, якія святыя, якія героі могуць быць прапанаваныя і могуць быць прынятыя той свядомасцю,

Мы маем вельмі добрае поле дзеянняў для таго, каб прыкладаць свае высілкі для пашырэння нашай працы тут і цяпер, у той Беларусі, якая існуе цяпер, а не той, якая будзе, калі надыйдуць добрыя палітычныя ці эканамічныя часы.

якая існуе ў сённяшняй Беларусі. Наше даследаванне спрабуе адказаць на пытанне, ці ёсць агульнае поле ў тым, што прапануем мы, чаго прытрымліваемся мы, і тым светапоглядам, які існуе ў паспалітага беларуса. Нашыя намаганні і ідэалогія нашай працы грунтуюцца на адным чынніку, а менавіта на тым, што той беларус, які сёння жыве ў Беларусі, хай ён небеларускамоўны ці, можа, нават нацыянальны нігіліст, – гэта наш патэнцыйны папечнік, трэба бачыць у ім суродзіча, а не апанента, трэба імкнуцца шукаць з ім агульнае поле, агульную прастору, дзе мы можам пачуць сябе насамрэч адзінай, кансалідаванай і, галоўнае, паспяховай нацыяй. [...]

Я веру ў тое, што ідэалогія Беларусі ў сучасным свеце мусіць грунтавацца на ідэалогіі нацыянальнага поспеху, на прадукаванні і папулярызацыі тых вобразаў, іміджаў, тых прыкладаў, якія адпавядаюць новаму памкненню да годнасці, да поспеху, да свабоды і да іншых каштоўнасцяў, якія патроху абуджаюцца ў самасвядомасці многіх нашых людзей. [...]

Алег Рудакоў, старшыня Іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Я. Чэрскага (Расія):

Таварыства беларускай культуры імя Яна Чэрскага ў Іркуцку лічыцца самым актыўным, самым наватарскім, самым моладзевым з усіх 40 НКА Іркуцкай вобласці.

Сакрэт нашай актыўнасці вельмі просты. Мы самаахвярна працуем на выхаванне беларускага шчырага, сапраўднага патрыятызму, упершую чаргу сярод моладзі. [...] Нашая суполка на сённяшні дзень мае 11 аддзяленняў па Іркуцкай вобласці, 17 творчых калектываў. Мы працуем у 20 кірунках. Пры ІТБК ствараюцца самастойныя юрыдычныя адзінкі – мясцовая нацыянальна-культурная аўтаномія “Беларусы Чарамхова” і моладзевы клуб “Крывічы”. Мы выдаем свой бюлетэнь, праводзім абласны фэст-конкурс “Гучы, гоман Беларускі” і шмат робім іншых цікавых мерапрыемстваў. [...] Але пры усім пры гэтым з 50 000 беларусаў Прыбайкалля ў нашу суполку ўвайшло толькі каля 1000 чалавек. Гэта толькі 2%. І гэта пры ўмове вельмі актыўнай 13-гадовай працы ІТБК.

У чым праблема? Я бачу праблему толькі ў характары беларуса. [...] Я гэта называю агулам “Хатні кансерватызм”. Але ён складаецца з некалькіх частак:

1. Самаідэнтыфікацыя (не ўсе беларусы ведаюць, што яны беларусы). [...]
2. Самаізаляцыя (я беларус, але пра гэта лепш не згадваць, і ўвогуле мне і аднаму добра ў сваёй хаце).
3. Сарамлівасць (я беларус, але мая мова ды культура нязначныя, ды і жыву я ў Расіі, дык што тут ужо...).
4. Недасведчанасць (я беларус, мова і культура мае значныя, але асабіста я анічога пра гэта не ведаю, дык лепш і не ўзгадваць).
5. Савецкая інтэрнацыянальная /прарасійская/ адукаванасць (мы, можа, і беларусы, аднак наш народ – рускі).
6. Адсутнасць Бацькаўшчыны (я беларус, але каму я патрэбны).
7. Кепская праца актыву ІТБК з магчымымі сябрамі Таварыства. (Гэта не значыць, што мы кепскія,

але ніхто ў нас не мае вызваленай пасады, што замінае штотдзённай працы на карысць ІТБК).

[...] Спачатку мне было крыўдна за беларусаў, а цяпер я ганарусь сваім Народам. Бо калі паглядзець на нашу гісторыю, то што мы ўбачым? Усе значныя войны праходзілі праз Беларусь. [...] Больш за тое, нашая Радзіма была пад палітычным, эканамічным, культурным уплывам нашых суседзяў. Нашыя продкі дзякуючы сваёй упартасці і свайму кансерватызму захавалі для нас нашу мову, нашу традыцыю, нашу гісторыю!

Цяпер прыйшоў наш час. [...] Дык ці зможам мы адрадыць Беларускі Рух, "Рух сапраўднага адраджэння шчырага беларускага патрыятызму"? Мы проста абавязаныя гэта зрабіць!!!

Я пазнаёміўся з праектам Закону аб суайчнніках і планам працы ЗБС на наступны перыяд. Гэта ўсё я ўхваляю і прапаную: правесці ЗБС сумесна з дзяржаўнымі органамі Фэст у Беларусі беларускіх гуртоў замежжа; стварыць пры ўрадзе РБ Міністэрства па ўзаемадзеянні з беларускай дыяспарай; ствараць рэсурсныя цэнтры ЗБС сумесна з дзяржавай на базе дыяспар; ЗБС праводзіць грантавую палітыку, шукаць вялікіх грантадаўцаў і драбіць вялікія гранты для суполак за мяжой; дзяржаве вярнуць ільготы для дзяцей беларусаў Расіі пры паступленні ў ВНУ Беларусі пры ўмове хадаініцтва беларускай суполкі; правесці асобны моладзевы сход – "Нашчадкі беларускага народа"; падрыхтаваць і правесці ў 2010 годзе навуковую канферэнцыю – 100 гадоў Сталыпінскаму перасяленню беларусаў у Сібір; ЗБС "Бацькаўшчына" ўзяць на сябе ініцыятыву выдаць падручнікі па беларускай мове і гісторыі беларускага народа для беларускай моладзі і дзяцей замежжа, у прыватнасці для расійскіх беларусаў.

Сяргей Кандыбовіч, старшыня Рады нацыянальна-культурнай аўтаноміі "Беларусы Масквы" (Расія)

[...] Беларусам Расіі ёсць што прапанаваць Беларусі, але і

яны маюць патрэбу, і ў першую чаргу – у дапамозе ў захаванні беларускіх традыцый, культуры, мовы ва ўмовах іншанацыянальнага асяроддзя ў шматнацыянальнай дзяржаве. Патрэбныя пастаянныя крыніцы інфармацыі пра Беларусь, аператыўны абмен газетамі, кнігамі, часопісамі, рэальная дапамога ў выпадку жадання пераехаць на гістарычную радзіму.

Працы шмат, і мы да яе гатовыя, але мы хочам бачыць не толькі асобныя мерапрыемствы, а бачыць сістэму працы, а значыць першачарговыя задачы і перспектывы, яе праграму. Мы не можам сказаць, што беларускай дзяржавай нічога не робіцца ў гэтым плане, але робіцца ў асноўным пад нейкія падзеі, эпізодычна пра нас узгадваюць. [...] Няма ў Беларусі пакуль адзінага цэнтру, дзе б сыходзіліся ніці ўсіх праблемаў, вырашэнне якіх нас цікавіць. [...]

У дыяспар ёсць і рэсурс, і фармальнае права ствараць і прасоўваць ідэю: "Быць беларусам – прэстыжна".

Мы бачым гэты цэнтр, назавем яго, напрыклад, "Усясветным кангрэсам беларусаў", як дзяржаўна-грамадскі орган, дзе аб'ядноўваюцца магчымасці дзяржаўных структур і грамадскіх арганізацый, якія разам яго заснуюць і прадстаўнікі якіх будуць уваходзіць у каардынацыйны, пагадзальны савет. [...]

Сёння менавіта дыяспары могуць паўплываць на стварэнне пазітыўнага вобразу Беларусі, фармаванне адметнага нацыянальнага брэнду, які будзе судзейнічаць як інтарэсам самой дыяспары ўнутры дзяржаваў, так і развіццю пазітыўных роўна-вектарных сувязяў з Беларуссю. Ці магчымая такая дзейнасць без дзяржаўнай падтрымкі? Наўрад ці. Без стварэння дзяржаўнага цэнтру, беларускіх школ, курсаў беларускай мовы і інш. падобная дзейнасць не-рэальная.

У дыяспар ёсць і рэсурс, і фармальнае права ствараць і прасоўваць ідэю: "Быць беларусам – прэстыжна. Рабіць агульную справу з беларусамі – значыць мець залог надзейнасці і поспеху". І менавіта разуменне таго, што неабходна асэнсавана і мэтакіравана фармаваць пазітыўны вобраз беларусаў у свеце, можа стаць універсальнай катэгорыяй, здольнай зрабіць уплыў на эканамічнае, сацыяльнае, замежнапалітычнае, культурнае развіццё беларускай дзяржавы і жыццяздольнасць беларускіх дыяспар.

Айцец Аляксандар Надсан (Вялікабрытанія)

Першы раз пасля многіх гадоў я прыехаў на Беларусь у 1990 годзе зь лекамі для хворых дзетак, пабыў толькі адзін тыдзень, і калі я выяжджаў адсюль, у мяне пыталіся: "Чаму так коротка, ня хочаце болей пабыць у Беларусі?" Я сказаў: "Не хачу забыцца беларускай мовы".

Такая была сытуацыя зь беларускай мовай у тым часе. Сапраўды, да мяне звярталіся ўсюды па-расейску. Ведаце, я ўжо жыву ад 1946 году ў Англіі, ужо брытанскі спосаб жыцця. [...] Але мы заўсёды мелі ў сэрцы Беларусь і заставаліся беларусамі, і калі хто да нас прыяжджаў зь Беларусі, у нас была вялікая радасць, што свае браты прыяжджалі. Таму я пасля доўгага перарыву зь вялікай радасцю выяжджаў, з сумам бачачы стан нашай мовы і нашай культуры. Ёсць у Вялікабрытаніі адна частка краіны, якая называецца Wales – Валія. У XIX стагоддзі многія валійцы выехалі ў Аргентыну, у тым часе ў іх не было публічных школаў, англійскай мовы яны зусім ня ведалі і размаўлялі толькі на сваёй валійскай. Іх нашчадкі прыехалі недзе ў пачатку 50-х гадоў у Валію, каб пабачыць зямлю сваіх дзядоў і прадзядоў. Безумоўна, ніхто зь іх англійскай мовы ня ведаў. Яны здзівіліся, што, прыехаўшы на зямлю сваіх дзядоў, яны не маглі размовіцца на роднай мове.

Я ўчора чуў прамовы вашых высокіх начальнікаў пра тое, якія яны робяць старанны пра беларускую мову, пра беларускую культуру, і які прагрэс усяды робіцца. Я б жадаў, можа, каб было менш гэтага прагрэсу, а каб было больш людзкай мовы чуваць на вуліцах ад звычайных людзей. Я хацеў бы таксама, каб была чутна мова, даная нам Богам, каб мы маглі на роднай мове размаўляць паміж сабою і з нашым Творцам. У Англіі хоць мы фізічна аддзелены ад Беларусі, заўсёды ў сэрцы маем Беларусь. Ёсць, на жаль, людзі, якія жывуць на бацькаўшчыне, але таксама далёка ад бацькаўшчыны, і гэта для нас вельмі-вельмі балюча. Будзем маліцца, каб Беларусь была ў нас ня толькі фізічна, а таксама ў нашых сэрцах, каб Бог нас благаславіў, каб мы маглі славіць яго на нашай роднай мове.

Аляксей Марачкін, мастак, кіраўнік МГА “ЗБС “Бацькаўшчына” ў 2005–2009 гг. (Беларусь)

Велізарнае значэнне ва ўсіх сферах жыцця мае агульна-культурны патэнцыял нацыі. Гэта сапраўды велізарны нявыкарыстаны рэсурс. Адмаўленне ад традыцый, нацыянальных каштоўнасцяў непазбежна вядзе да страты нацыянальнай ідэнтычнасці і ў выніку – да страты дзяржаўнага суверэнітэту. Духоўнасць, маральнасць – сёння гэта палітычныя і эканамічныя катэгорыі. І тут велізарную ролю павінна адыгрываць нашая інтэлігенцыя, творчая ў першую чаргу. У выніку ад яе залежыць, куды будзе зарыентаваная нацыя. Развіццё нашай грамадскай супольнасці не павінна ігнараваць традыцыйныя беларускія каштоўнасці: мову, культуру, гістарычную памяць. Іначай гэта будзе не нацыянальнае развіццё, а развіццё ў чужых інтарэсах. [...]

Русіфікацыя нашага краю сёння дасягнула апагею. У паўсядзённым жыцці [...] мова існуе на ўзроўні сувеніру. Ва ўладных установах Беларусі яе цалкам ігнаруюць. Магчыма, адзіным выключэннем будзе Міністэрства культуры з тае прычыны, што яго ачоліў беларускамоўны міністр культуры – Павел Латушка. Прэзідэнт краіны адносна мовы беларускай выказаўся адназначна: “На беларуском языке нельзя высказать нечто великое”. Калі б такое сказаў прэзідэнт Польшчы ці Літвы, то ягоная кар’ера назаўтра была б скончаная. Лічу неабходным заявіць, што сённяшняй моўная палітыка вядзе да этнацыду нацыі і страты суверэнітэту. Таму неабходна вярнуць беларускай мове статус адзінай дзяржаўнай у нашай краіне, як гэта было прапісана ў Канстытуцыі 1994 года. [...]

У беларускай мове начальнік краіны беспамылкова адчуў прысутнасць апазіцыі, і пры нагодзе, калі трэба таптаць гэтую апазіцыю, ён здзекліва пераходзіць на беларускую мову. Такое стаўленне фармуе ў шараговых людзей, ягонага электарату, негатывнае стаўленне да беларускай мовы. [...]

Нігілізм у гістарычнай навуцы недапушчальны, але і засмечваць людскую памяць псеўдагероямі, ка-

нанізаваць – гэта дэзарыентаваць чалавека. На постсавецкай прасторы Беларусь – самая савецкая краіна. Кожны раённы цэнтр, абласны горад непамерна насычаны бальшавізмамі: вуліцы Святлова, Кнорына, Мяснікова, Фрунзэ... Па помніках Леніну мы, бадай што, стаім на першым месцы. Толькі адзін горад – Маладзечна – прынцыпова правёў дэкамунізацыю назваў. [...] І гэта дзякуючы дэмакратычным, нацыянальна сведамым дэпутатам гарадскога савету і, безумоўна, светлай памяці Генадзю Карпенку. У той час думалася, што ініцыятыву маладзечанцаў падхопіць сталіца – Мінск. Але мы пайшлі па шляху блукаючых вуліц. Праспект Скарыны перабег на канец горада, Машэрава саступіла Пераможцам. Шыльды мяняюць, толькі партрэты адны і тыя ж.

Лінія Сталіна правяла па нашых душах кривавую мяжу, і мы заселі ў розныя акопы. Сталіністы па адзін бок, антысталіністы па другі. Асабліва гэтае размежаванне будзе адбывацца, калі АБСЕ прыраўняла сталінізм да гітлераўства. [...]

Нацыятворчыя працэсы ў Беларусі не скончаныя, тое, што мы маем у нашай культурнай спадчыне, магло б быць большым і якаснейшым, але калі параўнаць з 1910 ці 1913 годам, з Северо-Западным краем, то мы за гэты адрэзак зрабілі нямала. Беларускія энтузіясты ствараюць свае культурніцкія асяродкі, прыватныя музеі. За гэты час з’явілася шмат найцікавейшых кніжак, навуковых даследаванняў, унікальных, на мой погляд, часопісы “ARCHE”, “Дзеяслоў”, па якіх будучае пакаленне будзе вывучаць наш культурны, духоўны набытак. [...]

Наталля Гардзіенка, кандыдат гістарычных навук (Беларусь)

Сучаснае беларускае замежжа – разнастайнае, але малавывучанае з’ява. Паводле розных падлікаў, па-за межамі Беларусі пражывае ад 2,5 да 3,5 мільёна беларусаў.

Сёння беларускія арганізацыі дзейнічаюць больш чым у 26 краінах свету. Найбуйнейшыя асяродкі знаходзяцца ў Расіі, Украіне, Польшчы, ЗША, Канадзе, Англіі, краінах Бал-

тыі. [...] Колькасць сябраў большасці арганізацый у замежжы звычайна не перавышае 100 асобаў, што сведчыць пра нізкі ўзровень нацыянальнай самасвядомасці беларусаў.

Сёння, па-за феноменам беларускіх памежных тэрыторыяў Польшчы і Літвы, можна вылучыць два пакаленні беларускіх дыяспар, якія знаходзяцца на розных ступенях свайго развіцця.

Першае пакаленне – дыяспары на Захадзе, створаныя пераважна эмігрантамі часоў Другой сусветнай вайны. Гэта дыяспары ў ЗША, Канадзе, Вялікабрытаніі, Аўстраліі, Бельгіі. Іх стваральнікі вызначаліся выразнай антыкамуністычнай пазіцыяй, а сваю місію бачылі як у захаванні ўласнай нацыянальнай ідэнтычнасці ў іншакультурным асяроддзі, так і ў захаванні несаветызаванай беларускай культуры і рэпрэзентацыі яе ў свеце. У “заходніх” дыяспарах важную ролю адыгрывала рэлігійнае жыццё і рэлігійныя арганізацыі. Часта менавіта яны рабіліся галоўным месцам гуртавання беларусаў. [...]

Сёння “заходнія” дыяспары знаходзяцца ў сітуацыі змены пакаленняў. І гэты працэс у розных краінах мае сваю спецыфіку. У ЗША часткова да кіравання ў арганізацыях прыходзяць дзеці эмігрантаў, а часткова – “новыя” эмігранты хвалі 1990-х. У Брытаніі пераважна “новыя” эмігранты замяняюць “старых” у арганізацыях, аналагічныя працэсы назіраюцца ў Бельгіі. У Аргенціне змена пакаленняў адбылася за кошт нашчадкаў эмігрантаў. У Аўстраліі наогул амаль не было дзейных механізмаў змены пакаленняў праз адсутнасць актыўнай моладзі. Таму далейшае існаванне беларускіх асяродкаў з багатай гісторыяй у гэтай краіне і на сёння застаецца пад вялікім пытаннем.

Другое пакаленне дыяспараў менш аднастайнае і атрымала свой пачатак на мяжы 1980–1990 х гг. Па-першае, у гэты час актывізавалася эміграцыя з Беларусі, частка прадстаўнікоў якой далучылася да беларускіх асяродкаў на Захадзе, іншыя пачалі ствараць новыя структуры. Так, цягам 1990-х гг. паўсталі беларускія арганізацыі ў Чэхіі, Швецыі, Ізраілі і інш. Па-другое, у перыяд распаду Савецкага Саюзу шмат беларусаў апынуліся ў сітуацыі “эміграцыі мімаволі”, калі з катэгорыі людзей “савецкіх” – жыхароў адзінай дзяржавы – яны ператварыліся ў грамадзян розных краінаў. У выніку на

падставе ўсведамлення наяўнасці агульнай радзімы-Беларусі, супольнай пра яе памяці і жадання захоўваць сувязь з Бацькаўшчынай і сваю нацыянальную адметнасць беларусы постсавецкай прасторы сталі ствараць свае нацыянальныя асяродкі. Хутчэй гэты працэс пайшоў у краінах Балтый, дзе беларускія арганізацыі аформіліся ўжо на мяжы 1980–1990-х гг. Так, цягам 20 гадоў дзейнічаюць Таварыства беларускай культуры “Сьвітанак” у Латвіі, Беларуска-эстонскае згуртаванне, Таварыства беларускай культуры ў Літве. Пазней пачалося афармленне беларускіх асяродкаў у Расіі, Украіне, Казахстане, Малдове ды іншых постсавецкіх краінах. Адметнасцю апошніх стала тое, што часам стварэнне беларускіх арганізацый тут ініцыявалі асобы заслужаныя, што займалі раней высокія пасады ў саюзным кіраўніцтве, мелі досвед арганізатарскай працы. [...]

Ужо ў XXI ст. у выніку палітычнай эміграцыі з Беларусі ў замежжы сталі з’яўляцца і прынцыпова новыя арганізацыі. Іх стваральнікам выступае пераважна моладзь з

актыўнай жыццёвай пазіцыяй, што ў Беларусі займалася грамадскай дзейнасцю. Гэты імпульс да дзейнасці яна спрабуе рэалізоўваць і ў замежжы. Вынікі працы гэтай можна бачыць у выглядзе беларускіх пікетаў Беларуска-еўрапейскага звязу ў Бельгіі, ініцыятывы “Мы памятаем” у Нідэрландах, у выглядзе ініцыятываў Беларускай нацыянальнай памяці ў Польшчы або дзейнасці беларуска-эстонскай арганізацыі “Новы шлях для Беларусі” і шэрагу іншых структураў. Асобныя суполкі, створаныя палітычна актыўнай моладдзю, аб’ядналіся ў Кангрэс новай дыяспары Еўропы і ЗША.

Да галоўных праблем беларускага замежжа можна аднесці згаданую вышэй змену пакаленняў і звязаны з ёй адыход у набыт некаторых арганізацый на Захадзе. З аналагічнай праблемай праз некаторы час сутыкнуцца і беларускія асяродкі “новых” дыяспар. Ужо цяпер шмат хто з іх удзельнікаў адзначае “паважны” ўзрост большасці сябраў і адсутнасць

цікавасці да грамадскага жыцця ў моладзі.

З адзначанай праблемай звязаная праблема паступовага заняпаду беларускай адукацыі ў замежжы. Нешматлікія паўнаважныя беларускія школы дзейнічаюць сёння ў Польшчы, Літве, Латвіі. У шэрагу асяродкаў іншых краінаў існуюць беларускія суботнія і нядзельныя школы. Але агульную колькасць беларускіх навучальных устаноў у замежжы нельга назваць дастатковай, пагатоў цягам апошніх дзесяцігоддзяў назіраецца ўстойлівая тэндэнцыя да іх заняпаду.

Важнай праблемай [...] з’яўляецца адсутнасць прававой базы і нявызначанасць юрыдычнага статусу беларуса замежжа. [...] Сур’ёзнай праблемай з’яўляецца таксама адсутнасць спецыяльнай сістэмы вывучэння беларускага замежжа, яго гісторыі і сучаснасці. З гэтага вынікае немагчымасць эфектыўнага маніторынгу і прагназавання падзей і перспектываў развіцця беларускіх дыяспар, выкарыстання іх патэнцыялу на карысць беларускай нацыі. [...]

ВЫНІКОВЫ РЭПАРТАЖ

Працяг. Пачатак на стар. 1

8. Зварот аб падтрымцы беларускамоўных СМІ і праграмаў па-за межамі Беларусі;

9. Зварот да дзяржаўных органаў і беларускай грамадскасці “Беларуская мова – аснова незалежнасці Беларусі”;

10. Зварот да дзяржаўных органаў і грамадскасці Рэспублікі Беларусь, беларускай дыяспары аб святкаванні 600-годдзя (15 ліпеня 2010 года) Грунвальдскай бітвы;

11. Выніковая рэзюмцыя “Нацыянальная ідэнтычнасць беларусаў у сучасным свеце: праблемы захавання і развіцця”.

Кіраўніком МГА “ЗБС “Бацькаўшчына” амаль адзінагалосна (двое дэлегатаў устрымаліся) была абраная Алена Макоўская, старшынёй Рады – Ніна Шыдлоўская. Намеснікамі старшыні Рады абраныя Валеры Герасімаў і Барыс Стук.

Ганаровымі сябрамі МГА “ЗБС “Бацькаўшчына” сталі Вячка Целеш (Латвія), Адам Мальдзіс (Беларусь), Аляксей Марачкін (Беларусь), Валеры Барташ (Украіна), Юрка Станкевіч (Чэхія), Вячка Станкевіч (ЗША).

Пасля выбараў новая кіраўніца МГА “ЗБС “Бацькаўшчына” Алена Макоўская выказала падзяку свайму

папярэдніку Аляксею Марачкіну, Вялікай Радзе і Управе мінулага абрання. Асобную падзяку ад імя дэлегатаў З’езду спадарыня Макоўская выказала за дапамогу ў арганізацыі З’езду і фінансавую падтрымку Валерыю Казакову (Расія), Ірэне Калядзе-Смірновай (ЗША), Згуртаванню беларусаў Вялікай Брытаніі, Згуртаванню беларусаў Канады, парафіі Св. Кірылы Тураўскага БАПЦ у Канадзе, Змітру Ярашэўскаму (Германія), Ніне Петуховай (ЗША), Янку

Марцінкевічу (Латвія), Андрэю Макагону (Расія), Але Ораса-Рамана (ЗША), Марыі Ганько (Канада), Зінаідзе Гімелевіч (Канада), Вользе Грыцук (Канада), Надзеі Дробінай (Канада), Алесю Кату (Канада), Юрку Станкевічу (Чэхія), Пятру Мурэньку і Наталлі Баркар (Канада). Менавіта дзякуючы гэтым асобам і арганізацыям стала магчымае правядзенне Пятага з’езду беларусаў свету.

*Інфармацыйны цэнтр
МГА “ЗБС “Бацькаўшчына”*

Дэлегаты ад ТБК у Вільні пра Пяты з'езд беларусаў свету

18–19 ліпеня 2009 г. у Мінску праходзіў V З'езд беларусаў свету. Ад Таварыства беларускай культуры ў Літве на ім прысутнічала 7 дэлегатаў: старшыня ТБК Хведар Нюнька і сябры Рады ТБК Леакадзія Мілаш, Крыстына Балаховіч, Сяргей Карабач, Васіль Акуневіч, Алесь Трусаў і Алесь Адамковіч. Усяго ж з Літвы прысутнічаў 21 чалавек. [...]

На жаль, лёс беларусаў такі, што яны непатрэбныя ў сябе на Бацькаўшчыне, ды і непатрэбныя нідзе. Улады хацелі б бачыць іх памяркоўнымі да рэжыму і зрусіфікаванымі, а не нацыянальна свядомымі. [...] Нягледзячы на ўсе цяжкасці і перашкоды ўсё ж такі прысутнічалі прадстаўнікі ўлады. Цяжка адназначна зразумець гэты крок. Не думаю, што гэта паварот дзяржавы да Беларусі і беларускасці. Відаць, ім у сённяшні цяжкі час эканамічнага крызісу спатрэбілася падтрымка беларускай дыяспары, палітычную моц якой яны ўсё ж адчуваюць і разумеюць яе значэнне ў вырашэнні ролі Беларусі. І таму, калі дыяспара прызнае гэты рэжым, то ў вачах дэ-макратычнага свету ён будзе таксама прызнаны.

А паноўная ўлада раздзяліла беларусаў, як адначасова былі кіраўнік “Бацькаўшчыны” Аляксей Марачкін, лініяй Сталіна на два варожыя лагеры: на беларусаў чэсных і нячэсных. І вось сабраныя тут суродзічы збольшага былі з нячэсных. Таму думаю, што нават і няма падставаў меркаваць, што рэжым паварочваецца тварам да беларускасці. Русіфікацыя набыла нават больш страшны выгляд, чым за часамі таго ж Сталіна. І самы галоўны кіраўнік дзяржавы беларусаў у адкрытую заяўляе, што на беларускай мове нават нельга выказаць нічога вялікага. За гэтую мову збіваюць на вуліцах, судзяць, садзяць у астрагі. І ў той жа час паўсюль крычыцца, што створаныя найлепшыя ўмовы па захаванні беларускай мовы і культуры.

Слухаючы прамовы беларускіх чыноўнікаў, складалася ўражанне, што ніколі не было лепшых умоваў для развіцця культуры і мовы тытульнай нацыі. І нават падумалася, што, прыехаўшы на наступны З'езд, мы апынемся ў цалкам беларускай Беларусі. На вуліцах, у крамах, школах, універсітэтах будзе гучаць толькі беларуская мова, будуць адноўленыя, захаваныя і рэстаўраваныя амаль усе помнікі

культуры і архітэктуры. Хаця задыяравалі пра гэта, бо раней і такога пачуць было нельга. І мову дыялогу з дыяспарай абралі, між іншым, беларускую. Прычым не трасянку. І ўсе чыноўнікі, за рэдкімі выключэннямі, прамаўлялі на добрай беларускай мове. [...]

Нягледзячы на ўсё вышэйпералічанае, засталася надзея. Так, гісторыя сфальсіфікаваная, мова практычна знішчаная. Але... Яна жывая сярод тых беларусаў, якіх прэзідэнт краіны абразліва называе свядомымі. І перадусім яна жыве ў беларускіх дыяспарах, якія штогад нагадваюць, што беларусы ёсць нацыя не толькі зрусіфікаваных і з гісторыяй ад 1917 году, але гэта старажытная нацыя, пачынальнікамі якой былі князь полацкі Рагвалод, Рагнеда, Усяслаў Чарадзеі, Еўфрасіння Полацкая. Гэта значыць, яе вытокі ў сёвай даўніне. Яе прадстаўнікі былі вядомыя на працягу свайго тысячагадовага існавання ва ўсім свеце. І тое, што сённяшня ўлада прыйшла да гэтых, з другой лініі Сталіна, так званых свядомых, і размаўляла з імі на мове, на якой нельга выказаць вялікіх рэчаў, – сведчанне таго, што гэтая акупацыйная ўлада прызнала ўрэшце існаванне беларусаў, патэнцыял беларускай дыяспары і тое, што з імі трэба лічыцца.

Алесь Адамковіч
Вільня, 21 ліпеня 2009 г.

Алена Міхалюк, старшыня Згуртавання беларусаў Вялікай Брытаніі:

Гэта ўжо трэці З'езд “Бацькаўшчыны”, на якім я прысутнічаю. Маё ўражанне надзвычай добрае. Я вельмі цешуся, што З'езд праходзіць у добрым кірунку, з добрымі ідэямі і прапановамі. Я лічу, што ўсё ідзе так, як належыць. На мой погляд, З'езды адбываюцца дзякуючы дзвюм працавітым жанчынам – спадарыні Алене Макоўскай і спадарыні Ніне Шыдлоўскай, якія сапраўды заслугоўваюць вялікай пашаны, бо яны прыкладаюць усе свае сілы, каб арганізацыя “Згуртаванне беларусаў свету “Бацькаўшчына” была паважнай. Агулам сказаўшы, на Беларусі мне ўсё падабаецца, за выняткам мовы. Я ніколі не змагу пагадзіцца, каб дзяржава перайшла на чужую мову. У мяне за гэта баліць сэрца, можа, таму, што я сама ніколі не вучыла рускай мовы. І апынуўшыся на эміграцыі, мы заўсёды трымаліся беларускіх звычаяў, беларускіх традыцый, беларускай мовы. Як мы страцім адно з гэтага, то мы страцім саміх сябе.

Епіскап Святаслаў (Канада):

Я другі раз на З'ездзе Згуртавання беларусаў свету “Бацькаўшчына”. Уражанне вельмі добрае. Збіраецца шмат беларусаў з замежжа. Вельмі цудоўна ўсіх бачыць і чуць. Прыемна бачыць увагу з боку ўладных структураў. Думаю, што беларуская дыяспара можа зрабіць вельмі шмат для Беларусі, часам нават болей, чым самі ўладныя структуры. Мне асабіста як епіскапу цікава было ўбачыць, як людзі ставяцца да царквы, якога яны веравызнання. Пакуль я бачу, што людзі ў Беларусі па большасці далёкія ад царквы.

Алесь Чайчыц (Расія):

Я быў дэлегатом мінулага З'езду. Адрозненне гэтага З'езду ў тым, што на ім прысутнічала дэлегацыя прадстаўнікоў дзяржструктур. Ім былі наўпрост адрасаваныя пэўныя прапановы, былі зададзеныя пытанні. Прадстаўнікі ўлады казалі, што іх прынялі і будуць іх разглядаць. У любым разе, яны іх пачулі, будзем спадзявацца, што кудысьці далей гэта пойдзе і дасць нейкі вынік. Гэта такі станючы момант, які пакідае надзею на тое, што штосьці будзе зроблена. І прыехаўшы ў наступны раз, я, прынамсі, буду дакладна ведаць, што патрабавалі на мінулым кангрэсе, якія праблемы былі агучаныя і што з гэтага зроблена, а што не. У астатнім усё гэтакасама добра, як і ў мінулы раз. Вельмі шмат яскравых людзей прысутнічае на З'ездзе. І Янка Запруднік, і айцец Аляксандр Надсан, якія не былі на мінулым З'ездзе.

Юры Статкевіч, старшыня Рады Беларускай грамады (Малдова):

Уражанне ад З'езду вельмі добрае. Пасустрэкаўся са сваімі землякамі, са сваімі суайчыннікамі. Абмяркоўваліся добрыя пытанні, была магчымасць наўпрост сустрэцца з прадстаўнікамі ўлады. Калі прыязджаеш у Беларусь, уражанне вельмі прыемнае, паўсюль чысціня і прыгажосць. Хаця існуе праблема з абслугоўваннем. Няма сэрвісу ў Беларусі. Заходзіш у кавярню ці ў магазін, гэта не абслугоўванне, гэта нішто. Але гэта ўсё нівелюецца галоўным – шчырасцю беларусаў, бо як ні падыдзеш да чалавека, ён заўсёды да цябе з адкрытай душой.

Віктар Швед, паэт, сябра літаратурнага аб'яднання “Белавежа” (Польшча):

Я як паэт хацеў бы, каб болей увагі надзялялася пытанням літа-

ратуры. Нашае літаратурнае аб'яднанне не мае ніякага культурнага супрацоўніцтва з пісьменнікамі з Беларусі. У нас немагчыма купіць кнігі на беларускай мове. Калісьці была магчымасць набыць беларускія кнігі ў крамах, а цяпер такой магчымасці няма. Я хацеў бы ведаць, што робяць мае калегі ў Беларусі, якія літаратурныя часопісы выдаюцца ў Беларусі. Цяпер, на жаль, у нас няма сувязі з беларускімі пісьменнікамі.

Валеры Барташ, старшыня Севастопальскага таварыства беларусаў імя М. Багдановіча "Пагоня" (Украіна):

Гэта чацверты з'езд "Бацькаўшчыны", на якім я прысутнічаю. Гэты З'езд адрозніваецца ад папярэдніх. У мяне складаецца ўражанне, што ўлады вырашылі пайсці на дыялог. Гэта дасягненне, і пры тым чаканае. Многія ўдзельнікі З'езду выказваюць занепакоенасць, што гэта інтрыга. Я думаю і спадзяюся, што гэта не так, што гэта ўсё шчыра, таму што іншага шляху няма. Такі вынік сам па сабе ўжо з'яўляецца дасягненнем. Самае галоўнае, каб дыялог і су-працоўніцтва набіралі сілу.

Вячка Целеш, старшыня Аб'яднання мастакоў-беларусаў Балтыі "Маю гонар" (Латвія):

Я чакаў, што гэты з'езд будзе такі, як і папярэдні. Баяўся, што настрой можа быць не той, могуць сапсаваць. Аднак настрой не сапсавалі. Добра, што, як гаворыцца, нервы трохі паказвалі, узгадалі пра тое, што памяшканне не давалі. Але ўсё прайшло добра. Неяк пашыраў паглядзець на справу. Ёсць разумныя людзі, якія разумеюць, што час прайшоў, і трэба мяняцца. Трэба думкі мяняць і ўсю нашу сістэму мяняць, таму што свет рухаецца наперад, прагрэс ідзе. І калі свет ідзе, значыць, мы не можам на месцы сядзець. З'яўляюцца іншыя людзі, іншыя ідэалы, і мэты ў нас іншыя. А тое, што нас сёння аб'ядноўвае нягледзячы на ўсе змены, – гэта нашая Беларусь. Я вельмі задаволены З'ездам і вельмі ўдзячны "Бацькаўшчыне" за тое, што яны цудоўна зрабілі ўсю справу.

Юрка Станкевіч (Чэхія):

Выступы нашых дэлегатаў вельмі цікавыя былі. Я бачыў, што яны ад сэрца ішлі. Таксама цікава было, што была магчымасць паслухаць выступы прадстаўнікоў уладаў, асабліва мяне ўразіў міністр культуры Павел Латушка. Ён сказаў, што сваю дачку гвалтоўна не будзе вучыць беларускай мове. Усе заўважылі гэтыя ягоны негвалтоўны падыход. А прадстаўніца мінадукацыі гаворыць: "У Беларусі НАВАТ беларускія гімназіі ёсць". Яе адказы – гэта проста перлы. Але добра, што прадстаўнікі ўладаў паслухалі нас. Мы паслухалі іх, а яны паслухалі нас. Я апошні раз быў у Беларусі ў 1993 годзе. Цяпер мяне ўразіла ступень русіфікацыі бальшыні публікі. Я не гавару пра З'езд, там якраз нармальна, але ж я яшчэ па горадзе хадзіў. Акрамя таго існуе духоўна пусты, танны комплекс спажывецкасці, і пры гэтым усім чуваць усесаюзная мова. Адна з маіх прапановаў, што трэба вучыць беларускай мове ўсіх дзяцей з першага класу. Тады яны пазнаюць мову. Трэба вучыць усіх і на ўсіх узроўнях: ад садка да ўніверсітэта. Мову карэннай нацыі павінны вучыць усе дзеці, а калі хочучь вучыць і рускую мову, то гэта па жаданні бацькоў. То бок адваротнае таму, што адбываецца цяпер. Як дзеці пачнуць вучыць беларускую мову ад першага класу, дык яна для іх не будзе чужай. І тады не будзе праблем. Хай будзе і дзвюхмоўе, але сапраўднае дзвюхмоўе. Таксама я прапаную, каб было дубляванне замежных фільмаў на беларускую

мову. Хай будзе і па-руску, але каб па-беларуску – абавязкова. Апроч таго трэба забяспечыць выдаванне і распаўсюджванне штодзённай беларускамоўнай прэсы. Дарожныя паказальнікі, надпісы ў аўтобусах, гэты мужчынскі голас, які паўтарае: "Асцярожна, дзверы зачыняюцца, наступны прыпынак..." Ва ўмовах татальнай русіфікацыі гэта ўсё робіцца няшчыра, напаказ. Гэта не беларусізуе людзей, а наадварот – адпалохвае іх. Лепш было б, калі б, напрыклад, у супермаркетах рабіліся аб'явы па-беларуску, але ж там акрамя "Дамы и господа" нічога не пачуеш.

Вольга Галанава, сябра Іркуцкага ТБК імя Я. Чэрскага, старшыня моладзевага клубу "Крывічы" (Іркуцк, Расія):

Папрацавалі добра. Але людзі сапраўды вельмі розныя, і бачна, што ёсць людзі апантаныя, ёсць людзі 50 на 50, а ёсць людзі ўвогуле ніякія. Іх стала значна больш, калі параўноўваць з мінулым З'ездам. І гэта вялікая праблема, таму што гэтыя людзі моцна ўплываюць на тых, хто застаўся больш апантаным беларускасцю. І бачна тое, што нават сярод адраджэнцаў беларускасці мова знікае. Я заўважала, што нават калі звяртаюцца адно да аднаго, то ўжываюць усё больш і больш рускіх словаў. Гэта таксама кепска, таму што калі б хача б гэтыя людзі больш размаўлялі паміж сабой па-беларуску, звярталіся на беларускай мове да іншых людзей, людзі б пачалі цягнуцца да іх, людзі б пачалі адказваць па-беларуску. Але, на жаль, чамусьці гэта не зусім так.

АБВЕСТКА

Шаноўныя сябры! З вынікавымі дакументамі Пятага з'езду беларусаў свету, прынятымі 18-19 ліпеня, можна азнаёміцца на нашым сайце, націснуўшы на банэр З'езду.

У адпаведнасці з рашэннямі, прынятымі на З'ездзе, МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" накіравала ў шэраг дзяржаўных устаноў звароты па прынятых на З'ездзе дакументах. Інфармацыя пра атрыманых адказы будзе раз-мешчана на сайце zbsb.org па меры іх паступлення.

Інфармацыйны цэнтр МГА "ЗБС "Бацькаўшчына"

Беларусы ў свеце
№07 (90), 2009

Інфармацыйны бюлетэн
МГА "ЗБС "Бацькаўшчына".
Распаўсюджаецца на правах
нутранай дакументацыі.

Меркаванні аўтараў могуць не супадаць з думкай рэдакцыі.
Апрацоўка і вёрстка – Т. Печанько
Адказы за нумар –
А. Макоўская, Н. Шыдлоўская

Наклад 250 асобнікаў

Адрас рэдакцыі:
вул. Рэвалюцыйная, 15, г. Мінск
220030, Рэспубліка Беларусь
www.zbsb.org
zbsb@tut.by; zbsb.bel@gmail.com

тэл./факс (+375 17) 224-79-35